

**Diskors mill-E.T. George Vella, President tar-Repubblika, waqt il-Lejla
f'Ġieħ Dun Karm**

**29 ta' Ottubru 2020
Fil-Palazz ta' Sant'Anton**

Nirringrazzjakom għall-ħafna memorji sbieħ li ġibtuli waqt li qed nassisti.

Niftakar li ltqajt ma' Dun Karm darba jien. Kont għadni student, kont dieħel il-

librerija, u qed narah niežel it-taraġ, figura twila twila, irqiq. Ma tantx kellu

suttana miżmuma tajjeb, niftakarha għax bqajt impressjonat. U saqsieni

“Ġuvnott, x'sejjer tagħmel? X'qed tagħmel?” U għamilna diskursata qasira

ħafna, għidtlu “Jiena student l-università, ġejt nara xi ħaġa...”. “Tajjeb, tajjeb”

qalli. U baqa' niežel. Dik baqgħet dejjem f'moħħi. Ovvjament imbagħad il-

memorja tal-Kardinal Prospero Grech, bħalma semmejt inti Father. L-aħħar li

ltqajt miegħu fit-tul kien ovvjament fl-esibizzjoni li għamilna hawnhekk wara li

konna ltqajna Ruma u kilna flimkien. U mbagħad anki tlajt Ruma għall-quddies

tal-funeral tiegħu għaliex ovvjament kien bniedem ta' ċertu rispettt u bħalma

għidjt tajjeb inti kellu sense of humour, kien b'dik l-età kollha però kien għadu

zghir. Moħħu kien kbir, kien enċiklopedista, kien jitkellem fuq kollox, kien jaf

kollox, u kull min kien jafu kien impressjonat bih għall-kobor tal-għerf li kellu

u anki tal-umanità tiegħu. Infatti kien anki dilettant tal-fotografija u anki ċertu

ritratti kienu veru sbieħ. Dan ma kienx biss saċerdot imma dan kellu anke ħafna

u hafna interessi. Skuzawni qed niddevja ffit, imma ma stajtx ma ngħidhomlkomx. Meta spiċċat il-quddies tal-funeral gie l-kap tal-protokoll qalli, “Il-Papa xtaq ikellmek”. Għidtlu “Nitla’ jien hdejh? Jiġi hu?”. Qalli “Issa naraw”. U kif spiċċa l-Papa, liebes l-aħmar, niżel u gie fuqi. U fost affarijiet oħra, l-aħħar haġa li għidtlu, għidtlu “Jiena taf x’nixtieq?” Għidtlu “Prospero Grech la jkun il-ġenna jsib hemmhekk kamera tar-ritratti u motorino”, għax kien dilettant tal-Lambretta. Tant, li kien jgħid li kieku kien jaf meta offrewlu li jsir Kardinal u kellu jitlaq il-Lambretta, kien jippreferi joqgħod bil-Lambretta milli jsir Kardinal. Dawn qed ngħidhom għax vera huma affarijiet helwin.

Sinjuri,

Nindirizzaw ukoll lil dawk li qegħdin isegwuna f’dan il-mument,

Ta’ kull sena l-Akkademja tal-Malti tiċċelebra t-tifkira tal-Poeta Nazzjonali Dun Karm Psaila. U dan tagħmlu dejjem fix-xahar ta’ Ottubru. Għat-tieni darba f’din il-Preidenza huwa l-gost u l-pjaċir tiegħi li nilqagħkom fil-Palazz ta’ Sant’Anton biex inkomplu fit-tradizzjoni li zammew ukoll il-predeċessuri tiegħi. Jien għandi l-isfortuna però li nkunu qegħdin niċċelebraw din l-okkażjoni f’dawn iċ-ċirkostanzi li tikkontrollalna bl-iktar mod strett l-ammont ta’ nies li jistgħu jkunu preżenti u anki d-distanzi u dawn l-affarijiet kollha, li

b'xi mod wiehed irid jipprova jirkibha din billi kif qeghdin tippruvaw taghmlu tmorru anki online.

Kif qed nghid, qeghdin niccelebraw din il-lejla f'gieh Dun Karm minkejja s-sitwazzjoni li ghaddejjin minnha, u b'harsien shih ghal sahhitna permezz tal-mizuri kif rakkomandati mill-awtoritajiet tas-sahha f'pajjizna.

Qeghdin nghixu mument storiku - grajjiet li ser iwasslu ghal tibdil fil-mod kif inharsu lejn id-dinja ta' madwarna. U anki mument li geghelna nirrealizzaw kemm ahna fragli. Tghallimna kif flimkien nistghu neghlbu l-ostakli li minn zmien ghal zmien ifeggu quddiemna. U tghallimna wkoll li ahna nazzjon wiehed - familja wahda - u ghemilna jhalli l-marka tieghu fuq dawk ta' madwarna u fuq dawk ta' warajna. Dan qed nghidu, fil-fatt, anki Dun Karm, kif spjegajtu tajjeb intom, li m'ghandi dubju ta' xejn li ilkom hafna iktar intizi fuq milli jien jien, ukoll kien jipprova jippromwovi l-kuncett ta' nazzjon wiehed. Li huwa n-nazzjoni Malti li, kif nafu sew, kien ghadu emergenti, ghadu hiereg, kien ghadu qed jipprova jistabbilixxi lulu nnifsu anki bil-fatt tal-lingwa imma wkoll kien jahdem biex jippromwovi din l-identita.

L-istorja ta' dan il-gens, kif minsuga fil-kitba ta' Dun Karm, turina li ahna nistghu mmorru lura ghat-tradizzjoni Pawlina u l-migja ta' San Pawl fostna. Jinghata prominenza mhux biss zmien l-Ordni ta' San Gwann, izda wkoll zmien

L-Imblokk tal-Francizi u l-perjodu kolonjali Ingliż. Dun Karm jiċcelebra wkoll l-istorja u l-mixja kostituzzjonali ta' pajjiżna ma' kull pass. L-istorja dejjem kienet dik li tnebbħu - fiha kien ifittex tifsira biex minnha jislet messagġ.

Ir-rakkont storiku ta' Dun Karm hu xprunat mit-tiftix għal identità sħiħa - dik l-identità Maltija - u kif din l-identità tista' tinkiseb fl-għaqda nazzjonali li titwahnad mill-frammenti varji li nġemghu flimkien mal-milja taż-żmien; jiġifieri dak li jagħmilna Maltin u li jgħaqqadna flimkien.

Dun Karm għex fi żmien fejn wieħed kien għadu jfittex li tissawwar verament l-identità Maltija. Minkejja t-toqol tal-influwenza ta' amministrazzjoni kolonjali xorta baqa' għaddej u minkejja t-taqtigħa biex tinfatam minn irbit ta' kulturi oħra. Hafna jafu l-influwenza tat-Taljan fuq il-lingwa f'dak iż-żmien u anki ovvjament l-amministrazzjoni Ingliża li kienet qed tipprowa illi tidhol iktar fit-tessut tal-ħajja normali Maltija.

Dun Karm iressaq dan kollu għall-attenzjoni tagħna fl-Innu Malti - wieħed mill-**għelien** ewlenin tal-identità Maltija li t-tifsira tiegħu kibret ma' kull pass li għamel dan in-nazzjon tul l-istorja reċenti tiegħu. Meta wieħed jirrifletti fuq il-kliem tal-innu Malti, jien li illum l-ixjeħ wieħed fostkom hawnhekk, isib li dejjem jirrifletti dak li tkun għaddej minnu dak iż-żmien u kull meta tisimghu u kull meta tkantah issib li qed japplika, qisu bejn wieħed u ieħor bħall-Vangelu li

tapplikah għal kull żmien. Meta inti qed terga' tirrepeti l-kliem li hemm fl-Innu Malti, f'kull żmien li niftakar jien: l-Indipendenza, il-problemi li kellna... kull stadju sal-lum, japplika għal dak iż-żmien li tkun qiegħed titkellem fuqu. L-Innu Malti hu hsieb kumpless ta' Dun Karm hekk kif narawh minsuġ fid-damma sħiħa ta' kitbietu, b'relazzjoni stretta mal-ġrajjet kurrent ta' dak iż-żmien u l-biżgħat ta' poeta li permezz ta' kitbietu, jibqa' juri awtonomija u sovranità ta' poplu mingħajr ma jixxellef mal-ħakkiema imperjali.

Huwa espressjoni ta' nazzjon li kien qiegħed jissawwar. Huwa identità marbuta ma' bandiera nazzjonali, ma' lsien nazzjonali waħdieni u twemmin fil-ħniena u fl-imħabba tal-kbir Alla. Qed torbot is-sens patrijottiku anki mar-religjon u mat-twemmin ta' pajjiżna.

Għal Dun Karm l-identità tal-omm li tatna isimha mhux rifless biss fit-twaħħid simboliku tal-ilsien Malti ma' art twelidna. L-Innu Nazzjonali jerga' jagħtina din it-tfittxija u x-xenqa għall-għaqda. Filwaqt li "Alla" jsir il-missier u l-"art" issir l-omm - il-Maltin isiru l-ulied. Aħna lkoll kemm aħna wlied art twelidna. Dan kien il-poplu Malti għal Dun Karm.

Tabilhaqq, Dun Karm jixpruna ċ-ċelebrazzjonijiet ta' dak kollu li hu Malti fi ġrajjet pajjiżna, kemm dawk minn passat imbiegħed kif ukoll dawk aktar reċenti. Dawn l-istess ġrajjet li nebbħu lil Dun Karm, jgħallmuna wkoll li

flimkien bħala wlied l-istess omm nistgħu nirbħu kull ostaklu u sfida, kull inkwiet u kull theddid.

Ma ninsewx iżda, li ma kinitx faċli għal dan il-ġgant tal-lingwa Maltija jiddefendi lsien li kien għadu qed jiżviluppa. Nammira tassew ir-reżiljenza tiegħu fejn f'kitbietu stess jistqarr li sakemm kien jikteb bit-Taljan u bl-Ingliż, kien meqjus u stmat, filwaqt li kif beda jikteb bil-Malti l-ewwel maqdruh u kien hemm anki min żebilħu, minkejja li kiteb poeziji li jvarjaw fl-istil tagħhom, u kienu jħabbtuha ma' dawg tal-awturi kontinentali tal-istess perjodu.

Bħalma shaqt fil-messaġġ tiegħi s-sena l-oħra, nixtieq, u bħalma xtaq anki Dun Karm, li l-ilsien Malti jibqa' jingħata l-ġieħ li jistħoqqlu. Napprezza ferm li bħala lingwa ħajja, il-Malti jissellef u jassimila kliem minn lingwi oħra sabiex iżomm pass mal-progress. Filwaqt li dan huwa proċess naturali li jseħħ f'kull ilsien mitkellem, nixtieq nieħu spunt minn kliem Dun Karm stess. Fil-poezija tiegħu 'Lill-Bandiera Maltija', huwa jwissi li "kull lewn li jithallat ma' lwienek", qed jirreferi għall-bandiera Maltija, "iħassarlek ismek." Ejja naraw li l-iżvilupp tal-lingwa tagħna jkun studjat u li ma nitilfux dak li jsawwarna bħala Maltin. U hawnhekk qed nirreferi għall-ħafna kliem li qed jiddaħħal fil-Malti illi qed iwarrab kliem li diġà jeżisti li jwassal il-messaġġ u huwa aċċettat, imma qed jiġi minsi jew imwarrab minn kliem ieħor li huwa estranju għal-lingwa

Maltija. U dan huwa xi haġa li qed ibiddel it-tessut tal-istess lingwa li għalija hija waħda mill-elementi importanti tas-sovranità tal-poplu Malti.

Mela ejjew nibqgħu nkunu kburin bl-ilsien Malti u naraw li ngħożżuh, inħaddnuh u nħaddmuh b'mod sħiħ u korrett biex ma jiġix abbużat u jitbiddel f'xi djalett fqir ta' xi lsien ieħor.

Qabel nagħlaq nixtieq nirringrazzja lill-Akkademja tal-Malti u l-organizzaturi ta' din il-lejla li ta' kull sena jggeddu t-tifkira tal-poeta nazzjonali - simbolu tal-identità Maltija - tal-għaqda u l-mixja 'l quddiem li għandna nagħmlu aħna bħala ġens wieħed.

Jalla Dun Karm ikun ta' ispirazzjoni kif nistgħu naħdmu aktar id f'id bħala ġens wieħed, sabiex flimkien negħlbu l-isfidi li għandna quddiemna u nkunu wlied denji ta' dan il-pajjiż.

Nirringrazzjakom.